

ارشاد از کدام ناشران کتاب می‌خرد؟

عاطفه جعفری
خبرنگار گروه فرهنگ

هیات انتخاب و خرید کتاب وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی براساس آیین نامه نحوه تشویق چاپ و حمایت از انتشار کتاب مناسب مصوب یکم اسفند ۱۳۸۴ تشکیل شد تا فعالیت خود را با هدف کمک به ناشران از طریق پرداخت یارانه و نیز مجموعه‌سازی بخشی از کتابخانه‌های سراسر کشور در راستای همین هدف به توسعه کتابخوانی در حوزه فرهنگ عمومی از طریق انتخاب، خرید و اهدای کتاب‌های مناسب، اقدام کند. این فعالیت‌های هیات انتخاب و خرید کتاب به استناد بند (۱۲) ماده دو قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و ماده ۳ آیین‌نامه نحوه پرداخت یارانه در حوزه نشر و مطبوعات مصوب سال ۱۳۸۸ هیات دولت و همچنین حمایت از انتشار کتاب‌های مناسب بر مبنای آیین‌نامه انتخاب و خرید کتاب مصوب ۱۳۹۴/۱۱/۳ انجام گرفته است. البته در این چند سال تغییراتی هم در این مجموعه اتفاق افتاده است. هیات انتخاب و خرید کتاب در پاییز سال ۹۶ به دفتر امور چاپ و نشر وزارت ارشاد منتقل شد. شیوه‌نامه‌ای متناسب با این انتقال تنظیم و به امضا و ابلاغ معاون امور فرهنگی رسید که طبق آن مدیرکل امور چاپ و نشر ریاست این هیات را به عهده داشت. اما در حال حاضر این هیات در اداره کتاب معاونت فرهنگی قرار دارد. در گزارش امروز به سراغ خریدهای این هیات رفیقیم تا بدانیم در سال ۱۴۰۲ از ناشرانی و به چه تعدادی کتاب خریداری شده است اما در سایت معاونت فرهنگی فقط مصوبات یک ماه اخیر وجود داشت. محمد مهدی اسماعیلی، وزیر ارشاد همیشه در صحبت‌هایش از شفافیت می‌گوید و اینکه این وزارتخانه همیشه باید در ارائه آمار و اطلاعات این شفافیت را داشته باشد. در نشست خبری این هفته وزیر ارشاد باز هم به شفاف‌سازی در حوزه آمار و اطلاعات اشاره کرد و گفت: «ما در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مسئولیت شفاف‌سازی اطلاعات کشور را برعهده گرفته‌ایم. هر جایی که تکلیف بر شفافیت باشد، قطعاً اطلاعات شفاف‌سازی شده را در اختیار عموم قرار خواهیم داد.» از آنجا که این آمار همیشه در دسترس رسانه‌ها و ناشران بوده است تا از خرید کتاب وزارت ارشاد از ناشران اطلاع داشته باشند، در این گزارش علاوه بر اینکه آمار یک ماهه اخیر خرید را در جدولی گردآوری کردیم، با محمد علی مرادیان مدیرکل دفتر توسعه کتاب و کتابخوانی هم گفت‌وگویی داشتیم تا هم دلیل نبودن این مصوبات در ماه‌های گذشته را بگوییم و هم از فعالیت‌های این هیات در دوره جدید.

معیارهای انتخاب برای خرید کتاب

هیات انتخاب کتاب در این سال‌ها معیارهایی را برای انتخاب کتاب داشته‌اند، معیارهایی که ممکن است گاهی تغییراتی در آن ایجاد شود اما در همه دوره‌ها این معیارها مدنظر اعضای هیات انتخاب قرار داشته است. کتاب‌هایی که به منظور تقویت و ترویج فرهنگ اسلامی باشند، کتاب‌هایی که موجب ارتقای سطح فرهنگ عمومی جامعه براساس تعاریف مندرج در مصوبات شورای فرهنگ عمومی کشور و شورای عالی انقلاب فرهنگی را فراهم آورند، کتاب‌هایی که در حفظ گسترش و غنای زبان و ادبیات فارسی موثر باشند، کتاب‌های ارزشمندی که در ارتباط موضوعی با دین، فرهنگ و تمدن ایران و اسلام، تاریخ، ادبیات انقلاب اسلامی و دفاع مقدس باشند، کتاب‌هایی که موجب ارتقای علمی در حوزه‌های مختلف شوند، کتاب‌هایی که موجب ارتقای فرهنگ اسلامی و تعالی دانش اجتماعی زنان شوند، کتاب‌هایی که موجب گسترش پیوندهای فرهنگی کشور با جوامع دیگر و تقویت فرهنگ ایران و اسلام شوند، کتاب‌های ارزشمند حوزه نظری هنر به ویژه هنر اسلامی، فرهنگ‌ها و دایره‌المعارف‌ها یا کتاب‌های مرجع ارزشمند، کتاب‌های ارزشمندی که ارتباط موضوعی با حوزه مخاطبان جامعه روستایی و عشایری دارند، کتاب‌هایی که در استمرار یادگیری و مطالعه نوسودان موثر باشند، کتاب‌های کودکان و نوجوانان که به منظور آشناسازی این گروه سنی با تاریخ، تمدن و فرهنگ ایران و اسلام، مقابله با تهاجم فرهنگی، ترویج و تفهیم فرهنگ و معاصر اسلامی و متناسب با نیازهای کودکان و نوجوانان تهیه شده باشند، کتاب‌های داستان و شعر متناسب، کتاب‌های متناسب با موضوعات مهم فرهنگی سال که از سوی نظام جمهوری اسلامی ایران اعلام شده باشند، در موارد نامبرده، در صورتی که کتابی به عنوان کتاب برگزیده یکی از جوایز مهم کشوری مانند کتاب سال جمهوری اسلامی ایران انتخاب شده باشد، از اولویت برخوردار است. همچنین در هیات انتخاب و خرید کتاب محتوای آثار از نظر اصول نگارش، روش تحقیق مناسب، بهره‌مندی از منابع معتبر و دست اول نیز بررسی می‌شوند.

ناشران چطور کتاب‌هایشان را به این هیات برسانند؟

طبق آیین‌نامه این هیات، چهار کارگروه تخصصی از دین، علم اجتماعی و انسانی و دانش عمومی، کودک و نوجوان و هنر و ادبیات تشکیل شده است که نسبت به ارزیابی کتاب‌های ارسالی از سوی ناشران در زمینه خرید عناوین و میزان شمارگان آنها تصمیم می‌گیرند و مصوبات آنها بعد از تأیید در هیات مرکزی انتخاب، خرید کتاب اجرایی خواهد شد. ناشرانی که می‌خواهند کتاب‌هایشان در جلسات بررسی این هیات قرار گیرد باید

یک نسخه از کتاب‌های چاپ اول منتشرشده را به دبیرخانه هیات تحویل دهند و البته شروطی هم برای آن وجود دارد. هیات انتخاب کتاب‌های فاقد مجوز قانونی و اعلام وصول، کتاب‌های آموزشی و کمک‌آموزشی مدارس و کنکور و کتاب‌های رنگ آمیزی و بازی‌های کودکان را نمی‌پذیرد. همچنین در صورتی که مشخص شود ناشر نسخه‌ای مغایر با اطلاعات واقعی کتاب مانند نوبت چاپ یا قیمت تحویل داده است از استفاده تسهیلات انتخاب و خرید کتاب در بازه زمانی که در هیات تعیین خواهد شد محروم می‌شود. کتاب‌ها بعد از تحویل از ناشر، ثبت اداری و نرم‌افزاری خواهند شد و پس از بررسی پیشنهادی در کمیته تخصصی بر حسب موضوع‌شان، در هیات انتخاب و خرید کتاب مورد تصویب نهایی قرار خواهند گرفت. معیار انتخاب کتاب‌ها و تعداد خریدشان ترکیبی از شاخص‌های کیفی، قالبی و محتوایی مانند رعایت بایسته‌های نوشتاری به لحاظ روش تحقیق در آثار پژوهشی، میزان خلاقیت و نوآوری و پختگی متن در آثار هنری، پاکیزگی، کیفیت چاپ، صفحه‌بندی، ویراستاری و درج تصاویر، نیازسنجی‌های وزارتخانه بر مبنای اعلام کتابخانه‌ها و مراکز فرهنگی کشور، اولویت‌های موضوعی بر حسب وظایف و اهداف وزارتخانه و... است. ناشران بعد از اطلاع از تصویب عناوین ارسالی‌شان از طریق سایت اینترنتی، همراه با کتاب‌های مصوب به میزان اعلام شده به انبار کتاب مراجعه می‌کنند و پس از تحویل کتاب‌ها و دریافت رسید انبار می‌توانند پول‌شان را دریافت کنند.

مصوبات را به خاطر مهلت یک‌ماهه به ناشران برمی‌داریم

وقتی سری به سایت معاونت فرهنگی می‌زنید تا مصوبات هیات خرید کتاب را ببینید، فقط با یک مصوبه مواجه هستید و بقیه مصوبات با وجود برگزاری جلسه‌های منظم در سایت نیست. برای اینکه از سازوکار هیات انتخاب در این دوره کاری معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نبودن این مصوبات بدانیم، به سراغ محمد علی مرادیان، مدیرکل دفتر توسعه کتاب و کتابخوانی رفیقیم. مرادیان در پاسخ به این سوال که چرا مصوبات روی سایت معاونت فرهنگی نیست و فقط یک ماه در دسترس است، گفت: «فهرست‌هایی که روی سایت منتشر می‌شود دارای اعتبار در محدوده زمانی برای ناشران است؛ مثلاً از ابتدای امسال از زمان انتشار فهرست‌های خرید ناشران محترم به مدت یک ماه فرصت دارند تا کتاب‌های مصوب هیات‌های خرید را تحویل انبار دهند. فهرست‌هایی که روی سایت وجود ندارد به این دلیل است که بازه زمانی آنها تمام شده است. معتقدیم که هر فعالیتی که در این حوزه انجام می‌گیرد باید قابل دسترسی باشد، اما اینکه چرا بعد از یک ماه مصوبات برداشته می‌شود این است که نظم ورودی و خروجی انبار را کنترل کنیم و به تبع آن اهدای کتاب‌ها را نیز بتوانیم بهتر برنامه‌ریزی کنیم؛ دیگر اینکه اگر زمان بندی نباشد ممکن است مثلاً ما کتاب را با قیمت ۳۰۰ هزار تومان تصویب کرده باشیم ولی موقع تحویل کتاب مجدد چاپ شده باشد و قیمتی بیشتر داشته باشد و این هم برخی موانع قانونی دارد و هم برنامه‌ریزی‌های مالی را دستخوش تغییر می‌کند. برای همین فهرست بعد یک ماه برداشته می‌شود.» وی در ادامه گفت: «ما فهرست ناشران را اعلام می‌کنیم ولی ممکن است ناشر به هر دلیلی، کتاب را تحویل انبار ندهد. جمع این نکات باعث می‌شود تا بعد از یک ماه لیست از سایت برداشته شود. در این دوره مرتب جلسات هیات خرید برگزار شده است ولی برخی از جلسات هنوز منتشر نشده است و منتظریم به محض دریافت ردیف بودجه قانونی آنها را منتشر کنیم.» مرادیان در مورد خریدهای خارج از تصویب هیات که گاهی انجام می‌شده است، گفت: «همه خریدهای ما از مجرای مصوبات هیات خرید است. اما فکر کنید که مثلاً کتاب خوبی درباره تفسیر قرآن منتشر می‌شود و حدوداً ۲۰-۳۰ نفر به این تفسیر احتیاج فوری دارند، از وزارت ارشاد می‌خواهند که این کتاب را بخرد، قانون به ما این اجازه را می‌دهد که کتاب را بخریم و اهدا کنیم ولی از این ظرفیت به‌ندرت ممکن است استفاده شود. در دوره بنده خیلی کم از این مورد استفاده شده. البته که خارج از پروتکل هیات خرید نمی‌کنیم، اگر موردی باشد به هیات خرید ارجاع می‌دهیم و در جلسه با فوریتهای انجام می‌شود.» مدیرکل دفتر توسعه کتاب و کتابخوانی در مورد ملاک‌های جدید برای این هیات گفت: «معیارها همان‌هایی است که در گذشته وجود داشته است. معیار جدیدی در این دوره اضافه نشده است.»

شفافیت مهم است

این مثال که مسئولان باید در اتاق شیشه‌ای زندگی کنند، یکی از مثال‌های همیشگی در حوزه شفافیت است. رئیس‌جمهور سال گذشته در اولین همایش ملی ارتقای شفافیت، به این موضوع اشاره کرد و گفت: «شفافیت یک اصل وارداتی به فرهنگ و قوانین و مقررات ما نیست، بلکه ریشه در فرهنگ دینی و اسلامی ما دارد. در نظام جمهوری اسلامی، اساس بر آن است که مردم در جریان گردش اطلاعات قرار گیرند، در قانون اساسی و قوانین موضوعه مقرر شده که مردم باید در جریان قراردادها و پیمان‌ها و نیز فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی قرار گیرند، مگر آن مواردی که به تعبیر امیرالمؤمنین (ع) احتمال سوءاستفاده دشمن از آنها وجود دارد.» طبیعتاً این موضوع در حوزه فرهنگ، اهمیت صدچندان پیدا می‌کند. برای همین است که باید انتشار مقررات، مصوبه‌ها، آیین‌نامه‌ها و قراردادها، انتشار حمایت‌ها و خریدهای حمایتی، انتشار هزینه‌کرد جشنواره‌ها و رویدادهای هنری، انتشار اسامی داوران و... جزء شفافیت‌های این وزارتخانه قرار بگیرد و در این زمینه پیشگام باشند.

ردیف	ناشر	تعداد عناوین خریداری شده	تعداد کل کتاب‌های خریداری شده	قیمت (ریال)
۱	آنی نگر	۱	۵۰	۱.۲۰۰.۰۰۰
۲	آرون	۱۳	۹۵۰	۲۷.۷۵۰.۰۰۰
۳	آریوحان	۱	۵۰	۱.۸۵۰.۰۰۰
۴	آسمان نیلگون	۴	۲۰۰	۵.۸۱۰.۰۰۰
۵	آواگران	۱ مجموعه ۲۰ جلدی	۵۰	۱.۴۰۰.۰۰۰
۶	آوای آوید	۱	۵۰	۱.۰۰۰.۰۰۰
۷	ارس	۴	۳۵۰	۲۷.۰۶۰.۰۰۰
۸	افق ملک	۱	۱۵۰	۲.۵۰۰.۰۰۰
۹	اندیشمندان بزد	۲	۱۵۰	۵.۴۹۰.۰۰۰
۱۰	ایده نو	۱	۱۰۰	۴.۰۰۰.۰۰۰
۱۱	بوستان کاغذی	۱	۵۰	۶۰۰.۰۰۰
۱۲	پاتوق	۱	۵۰	۲.۰۰۰.۰۰۰
۱۳	پادینا	۱۰	۶۰۰	۱۵.۵۲۵.۰۰۰
۱۴	پژوهشکده حوزه ودانشگاه	۱۶	۱۰۰۰	۱۵.۴۷۵.۰۰۰
۱۵	پندار تابان	۵	۲۵۰	۵.۴۷۰.۰۰۰
۱۶	تربیت ماندگار	۴	۸۰۰	۲.۸۸۰.۰۰۰
۱۷	ترفند	۱	۱۵۰	۱.۱۱۰.۰۰۰
۱۸	جامعه القرآن الکریم	۱۷	۲۱۰۰	۲۹.۴۰۰.۰۰۰
۱۹	چامه سرا	۲	۱۰۰	۲.۲۵۰.۰۰۰
۲۰	چهار درخت	۲	۲۰۰	۶.۷۴۰.۰۰۰
۲۱	حسن یوسف	۱	۱۰۰	۱.۵۰۰.۰۰۰
۲۲	خیمه	۴	۶۰۰	۳.۷۰۰.۰۰۰
۲۳	دارالکتب السالمیه	۳	۴۰۰	۶۳.۵۰۰.۰۰۰
۲۴	راه ابریشم	۱	۱۵۰	۶۵۰.۰۰۰
۲۵	راه یار	۵	۶۵۰	۳۸۲.۰۰۰
۲۶	رسول آفتاب	۱	۱۵۰	۱.۳۵۰.۰۰۰
۲۷	ژاله	۱	۱۰۰	۳.۳۰۰.۰۰۰
۲۸	سخنوران	۱	۵۰	۱.۱۸۰.۰۰۰
۲۹	سرمدی	۱	۱۰۰	۳.۵۰۰.۰۰۰
۳۰	سفیران قلم	۴	۲۰۰	۸.۰۵۰.۰۰۰
۳۱	سیوند	۱	۵۰	۴۸۰.۰۰۰
۳۲	شهید کاظمی	۱	۱۰۰	۶۰۰.۰۰۰
۳۳	شیداسب	۱	۵۰	۲.۵۰۰.۰۰۰
۳۴	صبح امروز	۱	۱۰۰	۴۵۰.۰۰۰
۳۵	صحرائی سبز	۱	۵۰	۱.۵۰۰.۰۰۰
۳۶	عصر مدرن	۲	۱۰۰	۳.۰۰۰.۰۰۰
۳۷	علمی	۷	۷۵۰	۲۴.۵۰۰.۰۰۰
۳۸	غفاری موفق	۱	۱۰۰	۵۰۰.۰۰۰
۳۹	فکر بکر	۱	۱۰۰	۱.۴۵۰.۰۰۰
۴۰	قاف مشهدالرضا	۲	۱۰۰	۹.۵۰۰.۰۰۰
۴۱	کارگاه فیلم و گرافیک سپاس	۲	۲۵۰	۹.۲۰۰.۰۰۰
۴۲	کلکین	۴	۲۰۰	۶.۷۴۰.۰۰۰
۴۳	کویر	۱	۵۰	۹۳۰.۰۰۰
۴۴	محتوای الکترونیک صاد	۱	۵۰	۶۵۰.۰۰۰
۴۵	معیارآسمانی	۱	۱۰۰	۷۵۰.۰۰۰
۴۶	موسسه نشر سیمرخ آسمان آذرگان	۱	۱۰۰	۲.۲۲۰.۰۰۰
۴۷	ناشر مولف	۱	۱۰۰	۹۵۰.۰۰۰
۴۸	نسیم	۱	۱۵۰	۸۵۰.۰۰۰
۴۹	نیکتاب	۲	۱۵۰	۴.۳۰۰.۰۰۰
جمع کل	۴۹	۱۴۴	۱۲.۸۰۰	۲۱.۷۵۴.۹۸۰.۱۱۲

براساس این جدول، در جلسه آخری که هیات انتخاب و خرید کتاب وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، به تاریخ ۲۸ آذر ۱۴۰۲ داشتند، ۱۴۴ عنوان کتاب در ۱۲ هزار و ۸۰۰ نسخه از ۴۹ ناشر به مبلغ کل ۲۱ میلیارد و ۷۵۴ میلیون و ۹۸ هزار و ۱۱۲ ریال برای خرید مورد تصویب قرار گرفت. بیشترین عناوین خریداری شده این ماه به ترتیب از جامعه القرآن الکریم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، آرون و انتشارات علمی بوده است